

HUKUKİ BİLGİLER MECMUASI

Sahip ve Başmuharriri :

Paris Hukuk Fakültesi Doktoru
AVUKAT

Milâti : GAD FRANKO

TAHRİR HEYETİ

Fuat Hulûsi B. Temyiz Mahkemesi
ikinci hukuk dairesi reisi

Sabri Şakir B. Ankara hukuk mektebi profesörlerinden

Mustafa Reşit B. İstanbul Hukuk Fakültesi Müderrislerinden

Ahmet Refik B. Sabık Temyiz Mahkemesi azasından

Ali Kemal B. İstanbul Hukuk Fakültesi Müderrislerinden

M. Şarl Kroza İstanbul Hukuk Fakültesi Müderrislerinden

M. Aşıl mester. Paris Hukuk Fakültesi Müderrislerinden

M. Şevgran. Paris Hukuk Fakültesi fahri Müderrislerinden

M. A. Salem. Hukuku Düvel Mecmuası tahrir heyetinden

Bahir B. Kavanin ihzari komisyonu azasından

Hamdi Halim B. Avukat

Adres: Galata Bahtiyar han Avukat Gad Franko Bey yazihanesi

Telefon: 43009

Bir nüshanin bedeli 35 kuruştur

Bir senelik abonemanı Posta ücretile beraber

400 kuruştur

Türkiye harici için 500 kuruştur

İSTANBUL

1932

Bankalar Matbaası — HAIM, ROZIO ve Şki

20, Çınar Sokak Galata

Ticari satış mukavelelerine riayetsizlik halinde tazminat

ve

Ticaret kanunun 712-715 maddelerinin tatbik şartları

Temyiz mahkemesi Heyeti Umumiye kararı

19 Mart 1930

Yazan : Mustafa Reşit

Ticari satış mukavelesine âkitlerden birinin riayet etmemesi halinde, diğerinin bu tarafı mukavele ahkâmına harfiyen riayete icbar edebileceğini ve alacağını geç istifa etmesi hasebile tazminat istiyebileceğini ve yahut akdin aynen icrasından sarfinazarla (bunu aynen icrada artık faide yoksa) mukavelenin vakit ve zamanile icrası bundan beklediği kârdan mahrumiyeti veya sair ziyanları sebebile tazminat istemek salahiyetini, diğer bir çok devlet kanunları gibi, ticaret kanunumuz da açıkca kabul etmektedir. Ancak, ticari satış mukavelesi hükmüne riayet etmiyen âkidine şerait dahilinde tazminat ile mesul olduğunu tanzin eden ticaret kanunumuzun 712-715 maddeleri tatbikatta birbirine mübâyin tefsirlere mahal vermiştir.

Hukukî Bilgiler mecmuasının 15 mayıs 1932 nüshasında (sahifa 4599) Temyiz mahkemesi tarafından tasdik edilmiş İstanbul asliye mahkemesi ticaret dairesinin bir kararı münasebetile, bu maddeleri nasıl tefsir edilmesi icrap ettiğine dair noktai nazarımızı izah etmiş idik.

Temyiz Mahkemesi Heyeti Umumiyesinin diğer bir mesele hakkında, daha evvel, ittihaz ettiği karar münasebetile bu meseleye gene avdet ediyöruz.

Temyiz kararındaki tasvire göre, hadise şudur : “Dava: Osmanlı Bankası deposunda merhun bulunan 1260 kilo yaş kozanın müddealeyhe beher kilonun 440 kuruştan satmış ve bedelinden 3000 lirasını berveçhi peşin Osmanlı Bankasına olan borcuna mahsuben vermek ve mütebakisi de senedata raptolunarak vadenin hitamında teslim edilmek suretile mukavele edilmiş iken müddealeyh vaki taahhüdünü ifa ve mebiî tesellüm etmemiş olduğundan akdi vakiin feshile bu yüzden mütevellit 550 lira zararının tazminini istemiştir.

Bursa asliye mahkemesi “son kararı ve müstenidi : 1160 kilo mikdarında olduğu tahakkuk eden mebiî mezkûrun beher kilosu azamî 400 kuruş kıymetinde olduğu ledel-istilâm Borsadan mevrut cevaptan anlaşılmakla berveçhi taahhût farkı 300 kuruştan 34800 kuruşun yüzde beş faizi ile birlikte ticaret kanunun 715 ve 713 üncü ve hukuk usulü muhakemeleri kanunun 287 inci maddesi ahkâmına tevfikân müddealeyhten bittahsil müddeiye itasına ve fazla iddianın reddine dair, verilen bükümün indettemyiz bayi Jozef Kohen E. ticaret kanunun 313 üncü (713 olmalı) maddesinin matufün aleyhi olan 712 inci maddesinde muharrer usule tevfikân hareket etmeyüp *mebiî mahkemeden mezuniyet almaksızın hot behot başkasına satmış olmasına nazaren artık 713 üncü madde mucibince piyasa farkı fiatı talebe salâhiyettar olmadığı nazara alınmaksızın hadiseye temas etmiyen 715 inci madde ile 713 üncü maddenin ancak mebi boşka bir kimseye satılmadığı halde kabili tatbik olan son fıkrasına istinoden yazılı olduğu üzere hüküm itası kanuna muhalif olduğundan bozulması üzerine yeniden cari muhakeme neticesinde mezkûr kozaların satışı için mahkemeden*

mezuniyet istihsaline müddeinin mecburiyeti kanuniyesi olmadığı ve eski hükmün esbabı mucibeye müstenit olduğu beyanile israra karar “vermiştir.” Mesele Temyiz Heyeti Umimiyesine sevkolunmuştur. Heyeti Umumiye Temyiz Dairei hususiyesinin kararını varit görüp Bursa mahkemesinin ısrar ile ittihaz ettiği kararı yeniden bozmuştur. *Temyiz kararları 1930*. Sayıfa 68: Bu karardan anlaşıldığına göre, bir mal satmış olan kimse, parayı ödeyerek malı tesellüm etmiyen müşteriden zarar ve ziyan istiyebilmek için, ticaret kanunu 713 üncü maddesi mucibince “resmî bir ihtarname veya taahhütlü bir mektupile” yeniden ve eski vadeye ilâveten “bir mehil tayin ederek müşteriyi ifayı taahhüde davet etmesi kâfi değildir; Mezkûr mühlet zarfında müşteri bedeli tediye etmiyecek olursa bayi” ancak *mahkemeden mezuniyet* alarak “mebii sattırır ise işbu satış bedelile semeni mebi beynindeki farkı müşteriden istiyebilir,” m. 713. Temyiz mahkemesine göre, *mezuniyetsiz mebi satmış olan bayiin tazminat olarak farkı* fiat talebine hakkı yoktur. Bayi Kanun 713 maddenin son fıkrasına istinaden “mebiin borsada ve piyasada rayiç bir fiatı varsa mebi satmağa mecbur olmaksızın semeni mebi ile.. muayyen mühletin hitamındaki borsa veya piyasa fiatı beyninde mevcut farkı müşteriden” tazminat olarak istiyebilmesi için Temyiz mahkemesinin içtihadına göre, mebi satmamış olması lâzımdır. Ancak borsada satılmakta olan *misli* eşya daima bayiin elinde mevcut demektir, çünkü istendiği dakikada onu borsa rayicile tedarik edebilir. Şu halde filen mevzuubahis malı satıp satmadığını araştırmaya bir lüzum yoktur. Zaten kanunun kullandığı “*mecbur olmaksızın*” ifadesi bayiin isterse mebi satabileceğini ifade eder.

Noktaî nazarımıza göre, müşterinin taahhüdünü ifa etmemesine binaen bayi akdi fesih etmiş ise, borsada rayici olan veya olmıyan me-

bii mezuniyetsiz bizzat satmış olsa bile farkı fiattan ibaret tazminat talebi hakiki sakit olmaz ; Bu sebeple hakkın sukutu için bir sebep yoktur kanun bizzat bayi tarafından piyasanın fena bir zamanında malın satılması ihtimaline karşı bir teminat olmak üzere mahkemenin müdahalesini muvafık görmüştür. Ezcümle, mahkeme geçici bir kriz zamanında bayie satış müsaadesi vermekten imtina edebilir. Şu halde, bayi mahkemeden mezuniyet almadan malı satarsa, bu usulsüzlük kendisinin müşteriye karşı mesuliyetini istilzam eder ; Fakat, fikrimizce, bayiin mebi mezuniyetsiz satmış olması tazminat hakkını iskat etmez, fiata katı tesiri olacak sebebin hudusü halinde akdi fesehetmiş olan bayiin mebi acele tekrar satmasında faide bulunabilir. Faraza dünya istihsaline, ithalat memnuniyetinin kaldırıldığına dair alınan haber üzerine derhal satılan malın kıymeti her gün bir mikdar daha düşmüş ve netice mahkemenin mezuniyetten imtina etmesi veya geç vermesi zarar ve ziyani çoğaltacağı aşikâr ise, bilhassa, dava gününde fiatlar son hadde kadar düşmüş ise müşterinin, bayi malı mezuniyetsiz satmış olmasından dolayı mesul etmesi makul olamaz. Bu hüküm neticede müşterisini fazla zarara sokmadığı için bayiin mesul edilmesi demektir ki mantıkî görülemez. Bir mîsal ile izah edelim. Bayi 1000 kilo bugdayı 1 hazıranda kilosu 5 kuruştan sattıktan sonra, senenin tediye edilmemesi hasebile akdi fesih edip bunları 9 kuruşa satmış ise müşteriden 1000 k. tazminat istiyecektir. Bugdayları dava gününe kadar saklarsa ve fiatlar mütemediye düşerek o gününde 5 kuruşa enmiş ise, bayiin istiyeyeceği tazminat 5000 kuruş olur. Şu halde, müşterinin, bayie karşı mebi satmış olduğunun iddia etmesi, onu, kendi menfaatine olarak hareket etmiş olması ile müahaze etmesi demek olur ki bütün hüsnüniyet kaidelerine muhaliftir.

Şu kadar ki ikinci satıştan sonra fiatlar, bilâkis, yükselmiş ise,

bayi mahkemenin mezuniyetini almiyarak malı satmasından mesuldur, çünkü, mahkemenin satış mezuniyetini bu yüksek fiatlara intizaren talik etmesi mümkün idi. Bu halde de eğer dava günü ile ikinci satış arasındaki yüksek fiat ilk satış bedelinden eksik ise gene bu iki bedel arasındaki fark istenebilir. Deminki misalimizde, buğday arada, 9½ kuruşa çıkmış ise mezuniyetsiz satış yapmış olan bayi 500 kuruş zarar talep edebilir. Daha ileri de gidebilir. Buğday 11 e çıkmış ise bu defa mezuniyetsiz tekrar satış yapmış bayi 1000 kuruş zarar itasile mükellef tutulabilir. Maamafih, zarar ve ziyanın daima misal olarak zikrettiğimiz hadisedeki şekilde tespiti de kabul edilmemelidir. Eğer mahkemenin muayyen bir rayiç ile tekrar satışa, piyasadaki ahval ve vaziyet icabı, müsaade edeceğini kabule imkân ve mahal varsa, daha doğrusu, ahval ve şeraite nazaren müdebbir bir tüccarın ilerde daha çok zarar etmemek için düşkün fiatla mal satması tabii görülebilirse, bilhassa, sonradan vaki olan tereffü evelce tahmini mümkün olmıyan sebeblere istinat etmekte ise, bizce, fiatın sonra ki tereffüundan bayii mesul etmemek lâzımdır.

Hülasa, fikrimizce, akdi feshetmiş olan bayi kendi mesuliyeti altında mezuniyet almadan mebii sattırabilir; mahkemeden mezuniyet almak lüzumu bu mesuliyete mahal bırakmamak içindir.

Mustafa Reşit

Hukuk fakültesi müderrislerinden